

Eindadvies

Hogeschool Van Hall Larenstein

24 oktober 2016

1. Inleiding

De Reviewcommissie (hierna commissie) heeft kennisgenomen van:

- de prestatieafspraken zoals vastgelegd in de beschikking van 3 november 2012,
- het nieuwe instellingsplan 2014-2017, waarin de ontvlechting van Wageningen University (WUR) zijn beslag krijgt voor Hogeschool Van Hall Larenstein,
- de rapportage van Hogeschool Van Hall Larenstein over voornoemde prestatieafspraken van 3 november 2012 in het jaarverslag 2015,
- de aanvullende informatie van Hogeschool Van Hall Larenstein in notitie van 23 juni 2016 aan de staatssecretaris van Economische Zaken, en
- de aanvullende informatie van Hogeschool Van Hall Larenstein in brief van 21 september 2016 aan de commissie.

De commissie heeft op 13 september 2016 een gesprek gevoerd met het College van Bestuur van Hogeschool Van Hall Larenstein. Naar aanleiding van vragen van de commissie heeft Hogeschool Van Hall Larenstein (hierna VHL) de rapportage toegelicht.

Op basis van de schriftelijke informatie en het gevoerde gesprek komt de Reviewcommissie tot het volgende oordeel ten aanzien van de resultaten van bovengenoemde prestatieafspraken.

De commissie merkt op dat zij het voorstel voor de prestatieafspraken van VHL in 2012 heeft beoordeeld als 'zeer goed'. In 2012 heeft VHL ambities geformuleerd voor de verplichte indicatoren bij onderwijskwaliteit en studiesucces. Bijlage 1 bevat een overzicht van de realisatie in 2015.

2. Profilerings, zwaartepuntvorming en valorisatie

2.1 Profilerings onderwijs

Onderwijsdifferentiatie

In het naar aanleiding van de ontvlechting van VHL en WUR opgestelde nieuwe instellingsplan en mede naar aanleiding van de midterm review omtrent de profilerings- en prestatieafspraken heeft VHL aanvullende doelen gesteld en een aantal nieuwe initiatieven genomen. Opleidingen worden gegroepeerd rond drie speerpunten (Water & Land/natuur; Voedsel & Dairy; Dier & Dierenwelzijn). Intensieve sturing op samenhang per domein moet leiden tot focus en massa. Internationalisering wordt weer opgepakt, hoewel de ontvlechting van WUR tot een kink in de kabel heeft geleid. Met het nieuwe onderwijsconcept wil VHL in 2018 in de Top 5 komen van de HBO keuzegids. Alle opleidingen moeten een duurzaamheidskeurmerk krijgen.

De reviewcommissie constateert dat een aantal van deze doelen al is gerealiseerd. Er is een Associate degree opleiding (Ad) ontwikkeld samen met het werkveld en na goedkeuring van het Ministerie Economische Zaken is de Ad in het studiejaar 2016-2017

gestart. In de plannen voor 2016 zijn ambities vastgelegd voor verkorte trajecten voor vwo'ers; mogelijk gaan die trajecten in 2017 van start. VHL besteedt veel aandacht aan het begeleiden van studenten met een functiebeperking, bijvoorbeeld door middel van extra begeleidingsuren, meer tijd voor tentamens en gespecialiseerde studieloopbaanbegeleiders. Een nieuw afstudeerprotocol moet leiden tot hogere kwaliteit van het afstudeerproces: reviewsessies moeten leiden tot betere afstudeerwerken en tot vermindering van belemmeringen met sneller afstuderen als gevolg.

Ten aanzien van de facultatieve indicator die VHL had opgenomen over internationalisering laten de cijfers naar verwachting (zoals uitgesproken tijdens de midtermreview in 2014) een terugval zien in de internationale instroom. Dit is een van de gevolgen van de ontvlechting van de WUR. Na een aantal jaren van gestage daling van het internationale aandeel in de instroom van 13% in 2011 naar 9% in 2014, is in 2015 echter weer een stijgende lijn ingezet (9,8%). In samenwerking met universiteiten in China en India (en andere landen, maar dat is nog in voorbereiding) wordt het opleidingsmodel gereorganiseerd van 3+1 naar 2+2 (jaren studie in Nederland + buitenland).

Onderwijsaanbod

De commissie constateert dat het profiel van VHL steeds meer aansluit bij het landelijk beleid en vragen vanuit het bedrijfsleven, met focus op ondernemersgerichtheid, duurzaamheid en internationale competenties. VHL is actief en gericht bezig haar opleidingsaanbod te clusteren en te vernieuwen. Tot en met 2015 zijn diverse studierichtingen vernieuwd of doorontwikkeld (tropische landbouw werd bijvoorbeeld international development studies) en zijn nieuwe majors en minors ontwikkeld. Geplande wijzigingen in de opleidingen biotechnologie, voedingsmiddelentechnologie zijn doorgevoerd conform plan.

VHL ambieerde het concept van het competentiegericht onderwijs te verrijken door het leren in *communities* van studenten, docenten, opdrachtgevers en mensen uit de praktijk te introduceren, om daarmee de verbinding met het werkveld en de praktijk te benadrukken.

2.2 Onderzoek en valorisatie

Zwaartepuntvorming

VHL wil zich nadrukkelijk positioneren als een kennisinstelling waar onderzoek een prominente positie heeft. Deze ambitie past bij de positionering aan de bovenkant van de markt, dichtbij innovatie én wetenschappelijk onderzoek. VHL profileert zich als hogeschool met een internationale oriëntatie.

De maatregelen in het opleidingsaanbod lopen parallel met de inrichting van het praktijkgericht onderzoek van VHL. Ook hier bestaat de structuur uit drie inhoudelijke domeinen: *animal and business, delta areas and resources* en *food and dairy*. Het onderzoek in elk van deze domeinen is geclusterd in *applied research centres* (ARC's); lectoraten werken hier gezamenlijk onder leiding van een *leading lector*. In 2015 heeft elke ARC een meerjarenplan opgesteld, waarin missie, visie en thema's zijn vastgelegd en getoetst bij externe stakeholders. De groene hogescholen hebben in 2014 een gezamenlijk lectoraatsprogramma ontworpen, dat in 2015 is goedgekeurd en gestart.

De Valideringscommissie Kwaliteitszorg Onderzoek (VKO) constateert in 2015 dat VHL grote stappen heeft gezet om de massa van het onderzoek te vergroten. Op basis van het VKO advies werkt VHL sinds 2015 aan de volgende prioriteiten: implementatie van de onderzoekslijnen; aansluiten bij vier van de zestien routes in de Nationale Wetenschapsagenda (NWA); starten van grote projecten met bijdragen uit het bedrijfsleven; interne en externe communicatie over de ARC's.

In het groene hoger onderwijs loopt de ontwikkeling van de CoE's een jaar achter op de beoordeling van de prestatieafspraken. Het eindoordeel over de CoE's in het groene onderwijs volgt in 2017. In haar beoordeling heeft de commissie wel de voortgang tot 2016 ten aanzien van de CoE's meegenomen.

VHL is penvoerder van de CoE Agrodier en het kenniscentrum Natuur en Leefomgeving. Vanuit VHL zijn vooral de ARC's Animals & Business en Food & Dairy actief. Bij het Kenniscentrum natuur en Leefomgeving zijn ook een aantal AOC's betrokken. VHL kiest er bewust voor om in sommige domeinen en gezamenlijke CoE's veel te investeren en in anderen weinig, of deze zelfs af te bouwen. VHL concentreert zich op de groene thema's Food, Agrodier en Natuur + Leefomgeving en daarop aansluitend twee thema's met niet-groene hogescholen: Biobased economy en Watermanagement.

Valorisatie

Valorisatie is voor VHL een belangrijke taakstelling in het onderzoek bij de lectoraten, ARC's en CoE's. Domeinen en lectoraten worden gestuurd op vier kernindicatoren: ontwikkeling nieuwe kennis; onderwijsontwikkeling, professionalisering van docenten; en kenniscirculatie. Inkomsten uit contracten zijn een belangrijke indicator voor valorisatie. Een goed functionerend instrument voor valorisatie vormen de "living labs", dat wil zeggen leeromgevingen waarin onderzoekers, studenten en docenten samen met ondernemers en maatschappelijke organisaties werken aan innovaties. Er zijn living labs in werking in Noord- en Midden Nederland en in India; in Servië is er een in opbouw en mogelijkheden worden onderzocht in Brazilië, Duitsland en Ethiopië.

De commissie constateert dat de valorisatieagenda van VHL goed aanhaakt bij de profilering van het onderwijs en het praktijkgericht onderzoek van de hogescholen.

2.3 Voortgang ten aanzien van profilering, zwaartepuntvorming en valorisatie

De commissie constateert dat VHL ten aanzien van onderwijsdifferentiatie de meeste doelen heeft gerealiseerd. Voor diverse doelgroepen zijn aangepaste trajecten ontwikkeld en in het onderwijsaanbod opgenomen, zowel voor leerlingen met een functiebeperking, als voor vwo'ers. Ook de vraaggestuurde ontwikkeling van Ad-trajecten past in dit plaatje. Ontwikkeling rond internationalisering zijn afgeremd door de ontvlechting van VHL en WUR, maar ook hier ziet de commissie de laatste jaren weer vooruitgang. Ze constateert dat de internationale ambitie herkenbaar terugkomt in de onderwijsontwikkeling. De commissie waardeert de duidelijke koppeling van het onderwijsaanbod aan de onderzoeksactiviteiten de intensieve samenwerking daarbij met andere groene scholen.

Zwaartepuntvorming heeft ruim aandacht in het onderzoekbeleid van de VHL, maar moet op een aantal punten nog tot keuzes leiden. VHL is zich hiervan bewust en heeft actie ondernomen om het onderzoeksportfolio verder aan te scherpen.

3 Onderwijskwaliteit en studiesucces

3.1 Kwaliteit en excellentie

VHL hanteert in haar prestatieafspraken als indicator van onderwijskwaliteit het oordeel van studenten over de opleiding in het algemeen zoals gerapporteerd in de Nationale Studenten Enquête (NSE). De NSE-score ligt voor VHL in 2015 op het niveau van de geformuleerde ambitie: 3,8 bij een startwaarde in 2011 van 3,7. VHL scoort op de NSE constant met een licht stijgende tendens. Vergelijken met het landelijk gemiddelde zijn studenten vooral tevreden over hbo-wetenschappelijke vaardigheden en de groepsomvang bij hoor- en werkcolleges; en ook de academische binding stijgt licht.

Conclusie

Aangezien VHL haar ambitie ten aanzien van het NSE-studentenoordeel heeft gerealiseerd, beoordeelt de Commissie het aspect kwaliteit en excellentie als positief.

3.2 Studiesucces

VHL rapporteert ten aanzien van studiesucces resultaten die voor uitval in het eerste jaar en voor switch naar andere opleidingen binnen de instelling de in 2012 geformuleerde ambities overtreffen, maar voor het bachelorrendement van herinschrijvers bij dezelfde instelling na C+1 (nominale studietijd + een jaar) ver verwijderd blijft van de in 2012 geformuleerde streefwaarde.

Voor uitval beoogde VHL te komen tot een verbetering van de uitgangssituatie in 2011 (30,2%) tot 27,5%. In 2015 wordt 26,9% gerealiseerd. Voor switch koos VHL een voorzichtige streefwaarde van 5%, omdat de uitgangssituatie al erg gunstig was: komend van 2,1% is de realisatie 3,4% in 2015.

Het rendement daalde van 68,9% in 2011 naar 63,9% in 2015; de ambitie van stijging tot 75% is niet waargemaakt.

VHL rapporteert over diverse maatregelen die zij heeft genomen om het studiesucces te verbeteren.

Met het oog op vermindering van uitval en switch in het eerste jaar is in 2014 een eigen studiekeuzecheck ingevoerd. Rond de aansluiting met voortgezet onderwijs en mbo voert VHL al een aantal jaren overleg met het aanleverend onderwijs en voert zij gerichte studiekeuzeactiviteiten uit. Via de aansluitingsmonitor volgt VHL of eerstejaars een goed beeld hebben van hun studie en in hoeverre zij tevreden zijn over de kwaliteit van intake en matching. Tot slot voert zij systematisch exitgesprekken met uitvallende studenten. De rendementproblemen concentreren zich in het eerste jaar en bij het afstudeeronderzoek. Sinds 2014 heeft VHL diverse aanvullende maatregelen getroffen om het rendement te bevorderen. Met name het toetsbeleid (minder toetsen, grotere eenheden) en het afstudeerbeleid zijn ter hand genomen door de examencommissies met externe ondersteuning te professionaliseren. VHL streeft conform de aanbevelingen in de onderwijskundige literatuur naar een integrale aanpak, met studieloopbaanbegeleiding, persoonlijke benadering, regelmatige feedback, bindend studieadvies, kwaliteit en planning van toetsen, academische binding, extra ondersteuning en het monitoren van studievoortgang. Deze maatregelen passen binnen het nieuwe onderwijsconcept dat VHL in het studiejaar 2015–2016 invoerde. De maatregelen om het studiesucces te verhogen zijn van tevoren met alle opleidingsteams doorgesproken en de teams krijgen ondersteuning bij implementatie van deze maatregelen. De eerste visitatie na deze maatregelen (bij de opleidingen Dier- en

Veehouderij en Diermanagement, in 2016) is goed verlopen, wat als een positief signaal wordt opgevat.

De commissie constateert dat VHL de volgende factoren noemt die het resultaat beïnvloed hebben. Als belangrijke reden noemt VHL het spanningsveld tussen gewenste kwaliteit en niveau van de opleidingen enerzijds en het type student – verschillend per opleiding en per jaargroep – en het terugdringen van de uitval anderzijds. Het rendement loopt vooral terug bij mbo'ers en studenten met een functiebeperking, ondanks alle maatregelen ten behoeve van die categorieën studenten. Daarnaast hebben studenten in vooral een bepaalde opleiding relatief vaak een foutief beroepsbeeld. De studiekeuzecheck moet hier gaan helpen, maar een trendbreuk laat nog op zich wachten. De problemen rond het afstuderen zijn volgens VHL mede het gevolg van het hoger leggen van de lat, zoals in het gehele hbo is waar te nemen. VHL wijt het dalende rendement voorts aan de gevolgen van de ontvlechting en de bestuurswisseling die destijds plaatsvond. Het nieuwe College van Bestuur liet, toen het zich na de ontvlechting op het onderwijs kon concentreren, achterstallig onderwijskundig onderhoud prevaleren boven het sturen op rendement. Het studentcohort 2010, waarop de rendementsindicator in de prestatieafspraken is gebaseerd, was toen al enkele jaren onderweg: veel van de maatregelen hebben daarop nog weinig effect kunnen hebben. De resultaten tonen volgens VHL in de meest recente jaren wel een stijgende lijn in het studiesucces.

De commissie heeft de volgende overwegingen ten aanzien van de bovenstaande factoren. Ze stelt vast dat een van de door VHL aangevoerde oorzaken voor het achterblijvende rendement het spanningsveld tussen toegankelijkheid, kwaliteit en studiesucces betreft, dat de commissie constateert over de volle breedte van het hbo. Dit speelt het sterkst bij de hogescholen die een zeer diverse studentenpopulatie hebben. De commissie tekent daarbij aan dat vanuit het hbo bij het maken van de prestatieafspraken al expliciet aandacht voor dit zogenaamde hbo-trilemma is gevraagd. De commissie onderkent dat de impact van de verhoogde kwaliteitseisen moeilijker bleek in te schatten dan gedacht; vele hogescholen hebben hun ambities bij studiesucces niet kunnen realiseren. Daar komt bij dat een aantal instellingen op onderdelen last heeft gehad van vertraagde wet- en regelgeving. De commissie heeft deze voor het hbo generieke factoren die de resultaten op het gebied van studiesucces beïnvloed hebben, meegenomen in haar overwegingen.

Met het oog op mogelijke neerwaartse effecten op het studiesucces beschouwde de commissie de samenstelling van de instroompopulatie van de VHL. Het aandeel mbo'ers (sinds 2009 meestentijds dalend van 27% tot 22% in 2015) is in vergelijking met de beide andere groene hogescholen niet uitzonderlijk; voor de regio Oost- en Noord-Nederland is dit aan de lage kant. Het aandeel vwo'ers in de instroom (variabel maar teruglopend van 11% in 2009 naar 9% in 2015) is aan de hoge kant voor de groene sector, maar komt overeen met waarden in andere hogescholen in Oost- en Noord-Nederland. Het aandeel studenten met niet-westerse achtergrond (variërend tussen 5% en 8%; in 2015 8%) is hoger dan in de beide andere groene hogescholen, maar gemiddeld voor de regio. De percentages studenten die na zes jaar afstuderen, in plaats van in vijf jaar, nemen in VHL in de laatste jaren nauwelijks toe. Daaruit kan de commissie derhalve niet opmaken dat hogere kwaliteitseisen tot studievertraging leiden. Aangezien de commissie geen indicaties heeft dat bij VHL sterkere of additionele neerwaartse effecten op het studiesucces verwacht mogen worden dan bij vergelijkbare hogescholen, stelt zij vast dat de andere door VHL aangevoerde oorzaken voor het

achterblijvende rendement, te maken hebben met het interne beleid van VHL. Ze heeft begrip voor de turbulente situatie die de ontvlechting van de WUR teweeg heeft gebracht, maar constateert dat de maatregelen ter verbetering van het studiesucces laat genomen zijn.

De commissie acht daarnaast de volgende factoren van belang. Ze stelt vast dat de ambitie voor rendement niet is behaald, en dat de in 2015 bereikte waarde ver verwijderd ligt van de streefwaarde, maar zij neemt tevens waar dat VHL in vergelijking met de andere groene instellingen een middenpositie bekleedt en ten opzichte van de hogescholen in de regio Noord- en Oost-Nederland qua rendement beter presteert. Er is sprake van een vrij gemiddelde uitval en switch (de grote, brede hogescholen in de regio buiten beschouwing gelaten). Het rendement is, na een kleine verbetering tussen 2011 en 2012, in de daaropvolgende twee jaar gedaald tot waarden die lager zijn dan de nulmeting, terwijl een stijging het streven was. De commissie stelt echter vast dat de dalende trend in 2015 is omgebogen naar een lichte stijging; tegelijkertijd worden uitval en switch teruggedrongen tot onder de streefwaarden.

Conclusie

De commissie concludeert dat de ambities ten aanzien van uitval en switch zijn gerealiseerd, ten aanzien van het bachelorrendement is ze niet gerealiseerd. Niettemin beoordeelt de commissie, alles overwegende en na toelichting door de instelling, de resultaten ten aanzien van het aspect studiesucces als positief.

3.3 Maatregelen met betrekking tot onderwijsintensiteit, docentkwaliteit en indirecte kosten

Ten aanzien van de maatregelen met betrekking tot onderwijsintensiteit, docentkwaliteit en indirecte kosten rapporteert VHL de volgende resultaten.

Op de indicator docentkwaliteit, gemeten als het aandeel docenten met een master- of doctorsgraad, heeft VHL haar ambitie ruimschoots gehaald: 79,8% van de docenten heeft ten minste een master-diploma, tegen een ambitie van 75% en een nulmeting van 72% in 2012. Naast deze verplichte indicator werkt VHL ook aan de didactische kwaliteit van het docentencorps. Ook bij deze niet-verplichte indicator ligt VHL op schema: alle docenten met een vaste aanstelling zijn inmiddels gecertificeerd.

Voor wat betreft de onderwijsintensiteit voldeed VHL al in 2012 aan de norm dat in elke voltijds bacheloropleiding ten minste gemiddeld twaalf contacturen per week aangeboden worden. In 2015 wordt nog steeds aan de norm voldaan.

Ten aanzien van de indirecte kosten heeft VHL voor een stabiliserend beleid gekozen. De relatief gunstige uitgangssituatie zou gehandhaafd moeten blijven: de ratio OP/OOP zou 2,6 moeten blijven. De realisatie in 2015 is 2,8. Hieruit blijkt dat de doelstelling is behaald. De commissie wijst erop dat dit resultaat is bereikt ondanks de ontvlechting van VHL en WUR. VHL stelt dat zij heeft hiertoe strak heeft gestuurd op de invoering van een nieuw ICT-systeem en een terughoudend aanstellingsbeleid van OOP.

Conclusie

Aangezien VHL haar ambities met betrekking tot onderwijsintensiteit, docentkwaliteit en indirecte kosten heeft gerealiseerd, beoordeelt de commissie het aspect maatregelen ter bevordering van onderwijskwaliteit als positief.

3.4 Aanvullende overwegingen

In aanvulling op bovengenoemde overwegingen wijst de commissie op de volgende factoren. De commissie constateert dat de ontvlechting van de WUR in de eerste jaren van de uitvoering van de prestatieafspraken VHL veel tijd en energie heeft gekost. Dit heeft de context waarin de prestatieafspraken moest worden gerealiseerd ongunstig beïnvloed. Niettemin zijn de ambities voor uitval en switch, voor studenttevredenheid, docentkwaliteit, contacturen en indirecte kosten behaald.

Daarnaast levert de visitatie, begin 2016, van de opleidingen Dier- en Veehouderij en Diermanagement relevante informatie over effecten van de verbetermaatregelen die VHL heeft genomen. Evenals externe experts in examencommissies constateren de visitatieteams onder de docenten een sterke verbetering van het afstudeerproces en van het bereikte eindniveau, en verwachten zij ook daarvan in komende jaren zichtbare verbeteringen van het studiesucces.

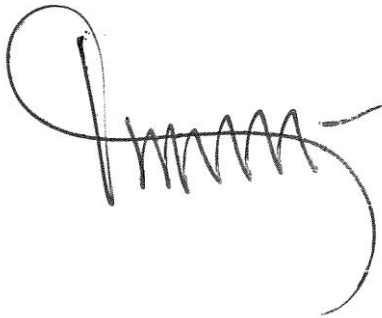
4. Advies aan de staatssecretaris van Economische Zaken

In verband met het vaststellen van de gevolgen, bedoeld in artikel 13, eerste lid, van het Besluit experiment prestatiebekostiging (Staatsblad 2012, 534) komt de commissie op grond van de beoordeling van de rapportage van Hogeschool Van Hall Larenstein tot het volgende advies aan de staatssecretaris van Economische Zaken.

De commissie beoordeelt de resultaten ten aanzien van:

1. het aspect kwaliteit en excellentie als positief,
2. het aspect studiesucces positief, en
3. het aspect maatregelen als positief.

Namens de Reviewcommissie Hoger Onderwijs en Onderzoek,

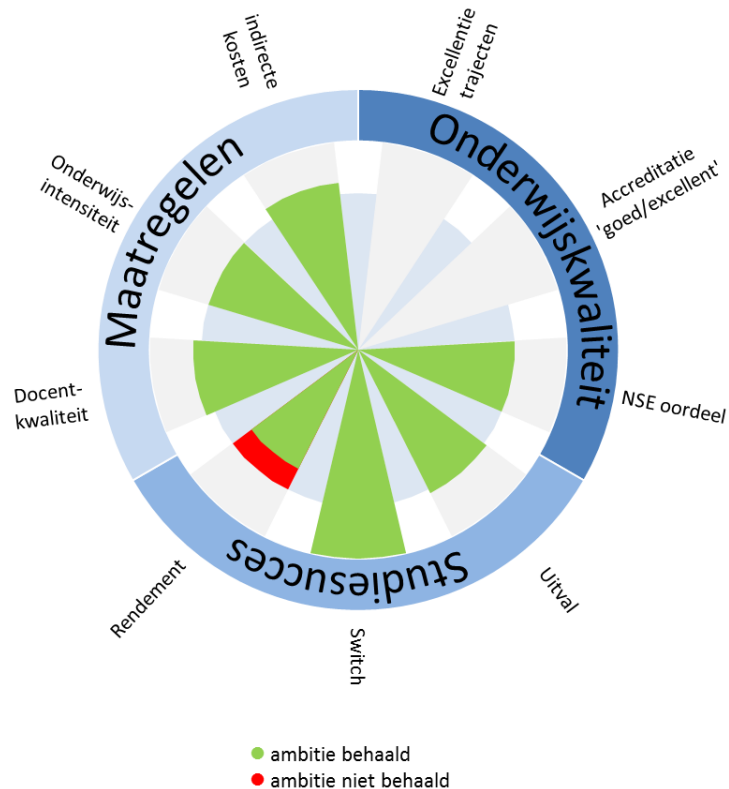
prof. dr. F.A. van Vught, voorzitter

Bijlage 1

Scores verplichte indicatoren onderwijskwaliteit en studiesucces

	nulmeting	ambitie	realisatie 2015
Uitval	30,2	27,5	26,9
Switch	2,1	5	3,4
Bachelorrendement	68,9	75	63,9
Studentoordeel (NSE)	3,7	3,8	3,8
Docentkwaliteit	68	75	79,2
Onderwijsintensiteit	0	0	0
Indirecte kosten; ratio OP/OOP	2,6	2,6	2,8

Ratio realisatie 2015 en ambitie

In bovenstaande figuur wordt de realisatie op de verplichte indicatoren weergegeven in relatie tot de ambitie op die indicatoren. Als de realisatie de ambitie overstijgt is het segment groter dan de binnenste cirkel. Blijft de realisatie achter bij de ambitie dan kleurt het niet behaalde deel van de ambitie rood. Hoe groter het rode gedeelte hoe verder de realisatie relatief van de ambitie verwijderd is gebleven.